

Інформаційна довідка
щодо проекту Цивільного кодексу України
(Кодексу права приватного)
*(реєстр. № 14394 від 22.01.2026)**

***Анотація:** Інформаційна довідка містить результати аналізу проекту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного).*

***Ключові слова:** приватні відносини, фізичні особи, юридичні особи, право особисте, право речове, право інтелектуальної власності, право зобов'язань, право сімейне, право спадкове, право приватне міжнародне, публічність прав цивільних.*

Вступ

Із часу ухвалення Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) минуло 23 роки. Відтоді суспільні відносини зазнали суттєвих змін, трансформацій, зокрема й у приватній сфері. Назріла потреба системного оновлення цього важливого акта, що без перебільшення є другою конституцією для сфери приватних відносин.

Ініціатори проекту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) (реєстр. № 14394 від 22.01.2026) (далі – законопроект) пропонують уточнити назву кодифікованого акта, оновити загальні приписи всіх книг чинного ЦК України, осучаснити інститути цивільного права, додати окремими книгами «Право сімейне», «Право приватне міжнародне», «Публічність прав цивільних». Загалом законопроект містить дев'ять книг. Оновлення ЦК України спрямовано на імплементацію найкращих європейських практик і гармонізацію національного приватного права із приватним правом Європейського Союзу. Законопроект покликаний усунути дублювання та колізії норм загального і спеціального законодавства, підвищити якість нормативно-правового регулювання, рівень юридичної визначеності та передбачуваності правозастосування, ефективність захисту прав людини.

Законопроект підготовлено на основі Концепції оновлення цивільного законодавства України.

Як зазначено в пояснювальній записці до законопроекту, його метою є рекодифікація та системне оновлення приватного (цивільного) права України шляхом ухвалення нового Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) як цілісного, внутрішньо узгодженого та ефективного кодифікованого акта. Законопроект спрямований на формування сучасної нормативної основи для регулювання приватних відносин, що відповідає викликам XXI століття (цифровізація, розвиток нових економічних моделей, трансформація майнового обігу, ускладнення договірних та недоговірних конструкцій, транскордонність відносин) і забезпечує належний рівень юридичної визначеності, справедливості, ефективного захисту цивільних прав та інтересів.

Основна частина

Цілком погоджуючись із необхідністю оновлення ЦК України та загалом схвалюючи підготовлений законопроект, вважаємо за доцільне висловити окремі міркування стосовно його вдосконалення.

Законопроект містить багато нових термінів (понять), які є незрозумілими або складними для розуміння пересічному громадянину, неоднозначними за сприйняттям і тлумаченням змісту. Терміни «окупація», «посідання», «феномени», «кондомініум», «доброзвичайність», «умови протиставності третім особам», «протиставність права» не застосовуються в жодному іншому нормативно-правовому акті та є новими. Окремі з них не мають визначення («кондомініум»), а інші не несуть юридичного навантаження («феномени»), на нашу думку, переобтяжуючи кодифікований акт. Запровадження нових термінів (понять), своєю чергою, потребуватиме внесення змін до численних чинних законодавчих актів (як кодексів, так і законів) із метою узгодження вжитої в них термінології із термінологією нового Цивільного кодексу України.

Водночас бракує чіткості в окремих положеннях законопроекту, які тісно пов'язані з іншими чинними нормативно-правовими актами. Так, у статті 56 законопроекту йдеться про «застосування процедури задоволення вимог кредиторів за приписами, визначеними Кодексом України з процедур банкрутства». Але в Кодексі України з процедур банкрутства визначено дві процедури щодо фізичної особи – боржника: реструктуризація боргів і погашення боргів боржника. Отже, процедури під назвою «задоволення вимог кредиторів» немає. Проте, задоволення вимог кредиторів є метою процедури погашення боргів боржника. У статті 21 законопроекту йдеться про захист цивільних прав медіатором, але відповідно до Закону України «Про медіацію» медіатор є нейтральною особою і не захищає права сторін конфлікту, а сприяє їх примиренню та вирішенню конфлікту за згодою сторін. У частині четвертій статті 333 законопроекту визначено, що «доступ до кореспонденції фізичної особи можливий за рішенням суду у випадках, установлених законом, з метою запобігання кримінальному правопорушенню або з'ясування істини під час розслідування у кримінальному провадженні, якщо неможливо одержати інформацію в інший спосіб». Але відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) під час розслідування у кримінальному провадженні істина не з'ясовується, поняття «істина» відсутнє у кримінально-процесуальному законодавстві України. З'ясування істини було завданням розслідування за радянським кримінальним законом. Згідно з приписами чинного КПК України під час досудового розслідування у кримінальному провадженні з'ясовуються обставини злочину, виявляються винні особи, збираються докази злочину.

Варто звернути увагу, що стаття 5 законопроекту в запропонованій редакції не містить визначення дії актів цивільного законодавства у часі та за своєю суттю є відсильною нормою до Закону України «Про правотворчу діяльність». Як впливає з пункту 1 Прикінцевих положень Закону України «Про правотворчу діяльність», цей Закон вводиться в дію через один рік з дня

припинення або скасування воєнного стану в Україні. Таким чином, у разі прийняття та введення в дію Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) до припинення або скасування воєнного стану в Україні, стаття 5 у запропонованій редакції фактично не буде діяти до введення в дію Закону України «Про правотворчу діяльність», тим самим створюючи правову прогалину в регулюванні дії актів цивільного законодавства у часі. На нашу думку, запропоновані зміни до статті 5 ЦК України доцільно внести після введення в дію Закону України «Про правотворчу діяльність».

Крім того, підпункт 5 пункту 2 Прикінцевих положень визначає таким, що втратив чинність із дня набрання чинності цим Кодексом, Закон України «Про міжнародне приватне право» (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 32, ст. 422 із наступними змінами), а підпункт 16 пункту 3 Прикінцевих положень передбачає внесення зміни до частини першої статті 22 Закону України «Про міжнародне приватне право» (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 32, ст. 422).

Висновок

Виходячи з наведеного, зазначимо, що, на нашу думку, прийняття проекту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) (реєстр. № 14394 від 22.01.2026) є доцільним та актуальним. Водночас вбачається, що висловлені вище пропозиції сприяли би покращенню змісту законопроекту.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*